

Kuopion selviämishoitoaseman suunnitelma

Helinä Mustonen

Projektsuunnittelija

Kestävää hyvinvointia Pohjois-Savoon

Suomen kestävän kasvun ohjelma, RRP, 15.8.-31.12.2022

Pohjois-Savon hyvinvointialue

Sisällys

1. Tarve selviämishoitoasemalle	3
2. Tiedon keräys	4
3. Mitä selviämishoito on?	4
4. Asiakkaat ja paikkamäärä	5
5. Henkilöstö	6
6. Sijoittelu ja toteuttamistavat	7
6.1 Selviämishoitoasema päivystyksen yhteydessä	7
6.2 Pienempi selviämishoitoyksikkö päivystyksen yhteydessä	7
6.3 Poliisilaitoksen yhteydessä	7
6.4 Palveluntuottajan toteuttamana	8
6.5 Muut vaihtoehdot	8
7. Suunnitelma tuleville vuosille	9
8. Muut huomioitavat asiat	9
Lähteet:	10

1. Tarve selviämishoitoasemalle

Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan vuonna 2021 päihtyneiden säilöönottoja tapahtui Pohjois-Savossa 9,7 /1000 asukasta, joka on reilusti koko maan keskiarvoa suurempi. Selviämishoitoasema, joka on hoidollinen paikka selviämiseen, olisi monelle säilöön otetulle tarpeenmukaisempi paikka kuin poliisiputka. Päihderiippuvuudesta kärsivän vahvasta päihtymistilasta toipuminen edellyttää terveydenhuollon ammattilaisten toteuttamaa seurantaa, jos päihtymyksen syvyys aiheuttaa terveysriskejä. Putkakuolemista vuonna 2019 tehdyn tutkimuksen (Roope Keipilä) mukaan vuosina 2014–2018 poliisiputkaan on kuollut 52 henkilöä. Yli puolet näistä henkilöistä olisi oman turvallisuutensa takaamiseksi pitänyt toimittaa päihtyneiden selviämishoitoasemalle. Eduskunnan oikeusasiamiehen vuonna 2019 tekemän selvityksen mukaan suurin osa putkakuolemista koskee päihtyneinä säilöön otettuja henkilöitä ja poliisin rooli päihtyneiden säilöönnotossa on epätarkoituksenmukainen.

Pohjois-Savon hyvinvointialueen ainoa selviämisasema on lisalmessa. Vaikka nimestä puuttuu "hoito"-sana, on palvelu hoidollista. Selviämisasema on helpottanut Ylä-Savossa poliisin ja erikoissairaanhoidon painetta ja päihtyneet henkilöt ovat päässeet oikeanlaisen palvelun äärelle. Asiakasmäärä on lisalmessa 350–400 vuodessa.

Selviämishoitoaseman perustamisesta Kuopioon on käyty keskusteluja jo useiden vuosien ajan sekä asukkaiden, että päihdeammattilaisten toimesta. Perusturvan ja terveydenhuollon johtoryhmä on tehnyt vuonna 2015 esityksen päihdesairaanhoidajan jalkautumisesta poliisivankilaan ja -putkaan tai selviämishoitoaseman palvelun ostamisesta palveluntuottajalta. Kuopion kaupunginvaltuusto päätti vuonna 2017, että selviämisaseman perustamisessa jäädään odottamaan maakunnallisia linjauksia. Sisäministeriö on esittänyt vuonna 2017, että soteuudistuksen yhteydessä varmistettaisiin selviämishoidon järjestäminen riittävän kattavasti jokaisella hyvinvointialueella. Tällä hetkellä Kuopion yliopistollisen sairaalan päivystyksessä hoidetaan päihtyneitä tai heitä viedään poliisiputkaan, koska heille ei ole osoittaa selviämishoitopaikkaa.

Poliisin ja terveydenhuollon resursseja säästyy, kun selviämishoitoasemalle ohjautuu sinne kuuluvat henkilöt. Selviämishoitoasema on paikka, jossa päihtynyt voi turvallisesti ja valvotusti selvitä päihtymistilastaan ilman putkakuoleman riskiä. Selviämishoitoaseman ollessa osa laajempaa sosiaali- ja terveystaloutta, mahdollistaa se tarpeellisen hoidon ja tuen saamisen sekä ohjauksen jatkohoitoon ja/tai päihde- ja mielenterveyspalveluihin. Selviämishoitoasema on osa matalan kynnyksen päihdepalveluita.

Selviämishoitoaseman perustamisen seurauksena saadaan hillittyä kustannuksia, koska asiakkaat ohjautuvat oikeaan palveluun. Selviämishoitoasema voi olla väylä hoitoon pääsyyn ilman lähetettä tai pitkiä odotteluja. Asiakkaat ovat usein myös paljon palveluja käyttäviä, jolloin kuormitus sosiaali- ja terveydenhuollon vastaanotoilla vähenee. Selviämishoitoasemalle voi ohjautua myös asiakkaita, joilla on tarve turvalliselle selviämiselle harvoin tai vain kerran, mutta silloin varhainen päihdeongelman tunnistaminen ja siihen puuttumien on mahdollista.

2. Tiedon keräys

Suunnitelmaan on kerätty tietoja tutustumalla selviämisasemiin, selviämishoitoasemiin ja selviämisyksiköihin, haastatteleamalla näiden henkilökuntaa, esimiehiä tai muita palveluista vastaavia henkilöitä, tutustumalla erilaisiin tiloihin, tilastoihin, opinnäytetöihin ja selvityksiin. Suunnitelmaa varten on haastateltu Helsingin, Iisalmen, Kajaanin, Porin, Tampereen, Jyväskylän sekä Turun ja Salon henkilöstöä. Osa palveluista on kuntien järjestämää ja osa palveluntuottajien toteuttamaa. Lisäksi on haastateltu Kuopion Poliisin edustajia, palveluntuottajien edustajia ja muita asiantuntijoita. Yhteistyötä on tehty KYSin kanssa.

3. Mitä selviämishoito on?

Selviämishoitoasemilla toteutettava selviämishoito on läheteetöntä perustason päivystyksellistä sairaanhoitoa, jonka tärkein tehtävä on estää ja hoitaa päihtymystilan aiheuttamat akuutit komplikaatiot sekä turvata asiakkaan turvallinen selviäminen päihtymystilasta. Hoito on tarkoitettu päihtyneelle, joka on päihtymystilansa vuoksi kykenemätön huolehtimaan itsestään. Selviämishoito on vapaaehtoista ja ympärivuorokautista.

Asiakkaan saapuessa selviämishoitoasemalle tehdään ns. tulotarkastus ja ensitietojen kerääminen sekä hoidon tarpeen arviointi. Perusmittauksin suljetaan sairaudentiloja pois ja tutkitaan ja hoidetaan ulkoiset vammat. Fyysisen voinnin lisäksi arvioidaan psyykkistä vointia, kuten mielialaa ja itsetuhoisuutta. Asiakasta tarkkaillaan ja hänen vointiaan havainnoidaan jatkuvasti, tajunnan tasoa arvioidaan vähintään 2 tunnin välein ja varaudutaan asiakkaan tilassa tapahtuviin muutoksiin. Lääkärikonsultaatioon on oltava ympärivuorokautinen mahdollisuus, joko etänä tai paikalle kutsuttuna.

Asiakkaan perushygieniasta huolehditaan. Mahdollisuus pyykkihuoltoon on hyvä olla ja puhtaat vaatteet hoidon ajaksi saatavilla. Ravitsemuksesta voidaan huolehtia eri tavoin. Joillakin selviämishoitoasemilla tarjotaan urheilujuomaa, toisilla ruisleipää

voilla. Mahdollisuus iv-nesteytykseen on oltava. Muusta lääkityksestä ja vieroitusoireiden hoidosta ja deliriumin ehkäisystä huolehditaan tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Hoidon dokumentointi on oleellista, joka toteutetaan joko terveydenhuollon potilastietojärjestelmään tai palveluntuottajan omaan asiakas-/potilastietojärjestelmään.

Asiakkaan kokonaistilannetta arvioidaan joko selviämishoitoaseman henkilöstön toimesta tai mahdollisuuksien mukaan yhdessä sairaalan sosiaalityön/ palveluntuottajan sosiaalityön tai aikuissosiaalityön kanssa. Alaikäisten lasten tilanne huomioidaan, kuten myös muut läheiset ja esimerkiksi ajolupaselvittelyt. Asiakkaan ohjaus ja neuvonta on tärkeässä roolissa selviämishoitoaseman toimintaa. Asiakkaan motivoiva haastattelu ja jatkohoitomahdollisuuksista kertominen on osa palvelua. Asiakkaan kanssa yhdessä tehdään jatkosuunnitelma, varataan mahdollisesti tarpeellisia aikoja tai saatetaan jatkohoitoon.

Suomessa on joitakin selviämisasemia, jotka eivät ole hoidollisia, vaan sosiaalihuollon alaisuudessa toimivia paikkoja selviämiselle. Selvitysten mukaan hoidollinen paikka selviämiselle on välttämätön.

4. Asiakkaat ja paikkamäärä

Asiakkaat ohjautuvat selviämishoitoasemalle usein poliisin tai ensihoidon tuomana. Viranomaiset arvioivat tuodessaan, onko selviämishoitoasema oikea paikka. Poliisi voi tuodessa poistaa asiakkaalta vaaralliset esineet. Myös läheiset tai muut henkilöt voivat saattaa päihtyneen selviämishoitoasemalle. Useilla paikkakunnilla alaikäraja on 18 vuotta, mutta joillakin paikkakunnilla otetaan myös 16–18-vuotiaita selviämishoitoon. Selviämishoitoasemille otetaan alkoholista päihtyneitä, mutta myös rauhallisia sekakäyttäjiä on asiakkaina. Tavallisin aika selviämishoidon keston on maksimissaan vuorokausi, mutta ajasta joustetaan, jos asiakas esimerkiksi odottaa jatkohoitopaikkaa eikä hänen ole turvallista lähteä kotiin. Selvittelyn mukaan olemassa olevilla selviämisasemilla, selviämishoitoasemilla tai selviämishoitoyksiköissä käy joitakin asiakkaita monta kertaa kuukaudessa, jotkut harvemmin sekä lisäksi on asiakkaita, jotka käyvät kerran tai kahdesti ja hyötyvät jatkohoidosta niin, että eivät enää ohjaudu uudestaan selviämishoitoon.

Suomessa on monia erikokoisia selviämisasemia, selviämishoitoasemia ja selviämishoitoyksiköitä. Pienimmät ovat 2 paikkaisia ja suurimmat 10 paikkaisia. Kuopion kokoisessa kaupungissa olisi hyvä olla 10 paikkainen selviämishoitoasema. Joillakin selviämishoitoasemilla on huomioitu nais- ja miesasiakkaat niin, että naisille on erillinen pienempi tila, jolloin kaikki asiakkaat eivät ole samassa tilassa. Useimmilla

kuitenkin kaikki asiakkaat ovat samassa tilassa. Vain harvalla selviämishoitoasemalla on sängyt, usein vain patjat lattioilla. Patjamajoitus on turvallinen ja helposti puhtaana pidettävä.

5. Henkilöstö

Selviämishoitoaseman työntekijät ovat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia: pääasiassa sairaanhoitajia ja lähihoitajia, lisäksi joillakin asemilla työskentelee myös sosionomeja. Työntekijöillä on oltava mielenterveys- ja päihdetyön osaamista, ymmärrystä riippuvuussairauksista sekä riittävää somaattisten sairauksien hoitotyön osaamista. Näiden lisäksi työntekijöiltä vaaditaan erityisesti ammatillisuutta, asiakkaan tilanteen ymmärtämistä ja keskustelutaitoa. Yhteistyötä tehdään muiden toimijoiden, kuten poliisin ja sosiaalityön kanssa.

Turvallisuuden takaamiseksi erillisellä selviämishoitoasemalla työntekijöitä on hyvä olla kaksi vuorossa. Jos selviämishoito järjestetään muiden palveluiden yhteydessä, on mahdollista olla vain yksi työntekijä, kun apua on saatavilla viivytyksettä saman kiinteistön osastolta tai muista toiminnoista. Työ on kolmivuorotyötä. 10 paikkaisen selviämishoitoaseman henkilöstömäärä kokonaisuudessaan pitäisi olla 10–12 työntekijää, pienemmän yksikön tai muiden päihdepalvelujen yhteydessä toteutettu selviämishoito vaatisi pienemmän henkilöstömäärän.

Lääkärikonsultaatiomahdollisuus on järjestettävä ympärivuorokautisesti. Mikäli selviämishoitoasema on erillinen, voi lääkärikonsultaatio tapahtua esimerkiksi puhelimitse. Jos selviämishoito järjestetään kiinteästi muiden palveluiden yhteyteen, on lääkärin mahdollista tulla tarvittaessa fyysisesti paikalle. Jatkuva lääkärin paikallaolo ei ole tarpeen. Tarvittaessa ensihoito on hälytettävä paikalle, mikäli selviämishoito tuotetaan muualla kuin päivystyksen yhteydessä ja asiakkaan tilan vuoksi on mentävä päivystykseen.

6. Sijoittelu ja toteuttamistavat

Olemassa olevien selviämisyksiköiden, selviämisasemien ja selviämishoitoasemien esimiesten ja osastonhoitajien sekä muiden työntekijöiden ja eri asiantuntijoiden, kuten poliisin kokemusten pohjalta voi laatia listan erilaisista toteuttamistavoista sekä niiden eduista ja haasteista.

6.1 Selviämishoitoasema päivystyksen yhteydessä.

Selviämishoitoaseman ollessa päivystyksen yhteydessä päihtyneiden asiakkaiden ohjaaminen heille varattuun tilaan on sujuvaa, jolloin yhteispäivystyksen tilat rauhoittuvat. Työnkierto on mahdollista, jolloin päivystyksen kaikki hoitajat voivat osallistua selviämishoityöhön vuorollaan tai selviämishoitoasemalla voi olla oma henkilöstö. Somaattista osaamista, lääkärikonsultaatiota ja sairaalan sosiaalityön apua on helposti saatavissa sekä tarvittaessa myös lisävoimia päivystyksen puolelta. Kokemusten mukaan päivystyksen yhteydessä toteutettava selviämishoito on vähentänyt M1-läheteitä, osastohoidon tarvetta ja poliisin turhaa väliintuloa kuljetuskysymyksissä, lisäksi jatkohoitoon ohjaus on tehostunut. Myös alaikäisiä on mahdollisuus ottaa selviämishoitoon.

6.2 Pienempi selviämishoitoyksikkö päivystyksen yhteydessä.

Pienemmän selviämishoitoyksikön ollessa osa yhteispäivystystä saavutetaan edellä mainitut hyödyt. Yksikössä on vähemmän paikkoja pienemmän tilan ja vähemmän henkilöstön vuoksi. Esimerkiksi Porin mallissa on viisi paikkaa ja päihtymistilan lisäksi pitää olla joku somaattinen tai psykiatrinen syy tulla hoitoon, esimerkkinä alkoholin haitallinen käyttö ja alkoholin aiheuttamat vieroitusoireet, kouristelut, vamma/vaurio tai lääkkeiden aiheuttama myrkytys. Selviämishoitoyksikössä, joka on kiinteä osa muuta päivystystä, voi työskennellä yksi työntekijä, jolloin päivystyksestä saadaan lisäresurssia tarvittaessa. Kuopion kokoisessa kaupungissa pieni paikkamäärä voi olla riittämätön.

6.3 Poliisilaitoksen yhteydessä.

Poliisiputkan yhteydessä sijaitsevalla selviämishoitoasemalla on turvallisuuspuoli kunnossa. Kokemusten mukaan jatkohoitoon ohjautuu vähemmän, kuin muualle sijoitetuilta selviämishoitoasemilta. Päihtynyttä pitää olla saattamassa aina viranomainen. Saavutettavuus ei ole optimaalinen eikä palvelu ole tällöin matalan

kynnyksen palvelua. Somaattista osaamista ei ole, mikäli putkassa ei työskentele esimerkiksi sairaanhoitajaa. Jos alaikäisiä ohjautuu poliisilaitoksella sijaitsevalle selviämishoitoasemalle, jää siitä aina merkintä rekisteriin, mikä ei ole tarkoituksenmukaista. Kuopion poliisilaitoksella ei ole tällä hetkellä tiloja selviämishoitoasemalle.

6.4 Palveluntuottajan toteuttamana

Kuopiossa Päihdepalvelusäätiö tuottaa päihdepalveluita ja säätiöllä on suunnitelma selviämisaseman järjestämiseksi. Päihdeosaston yhteydessä on remontoitua tilaa selviämishoitoasemaa varten. Tiloista löytyy asiakastilat, johon mahtuu 7 asiakaspaikkaa, inva-WC, suihkutilat, tupakkahuone sekä henkilökunnan toimistotila. Tiloissa on mahdollisuus myös pyykkihuoltoon. Tiloihin on esteetön kulku ja kameravalvontamahdollisuus. Selviämishoitoaseman ollessa muiden päihdepalveluiden yhteydessä ohjaus jatkohoitoon on sujuvaa ja kynnyksetöntä. Päihdepalvelusäätiön henkilöstöllä on terveydenhuollon koulutus ja selviämishoitoon osallistuvilla vahva kokemus päihdeasiakkaiden hoidosta sekä somaattista osaamista. KYSin päivystykseen on muutaman minuutin matka.

Myös muiden palveluntuottajien kanssa on käyty keskusteluja, mutta tällä hetkellä valmiuksia järjestää palvelua ei ole.

6.5 Muut vaihtoehdot

Lisäksi on selvitetty mahdollisuutta, että selviämishoitoa toteutettaisiin uuden Kuopion psykiatriatalon yhteydessä. Tiloja palvelulle ei ole varattu, eikä selviämishoitoon tulevilla asiakkaila ole aina psykiatrisia haasteita, jonka vuoksi palvelun ei katsota kuuluvan psykiatriatalon yhteyteen.

Pelastuslaitoksen yhteyteen ei ole Suomessa sijoitettu selviämishoitoasemaa. Pelastuslaitoksen yhteydessä voisi hyödyntää ensihoito-osaamista, työntekijöillä ei ole jatkuvasti pelastustehtäviä ja ikääntyviä työntekijöitä voisi siirtyä selviämishoitoaseman työhön, joka ei ole fyysisesti yhtä kuormittavaa kuin pelastuslaitoksen perinteiset työtehtävät. Tätä vaihtoehtoa ei ole ehditty kartoittaa ja suunnitella Kuopiossa.

Pohjois-Savon hyvinvointialue voisi järjestää selviämishoidon myös erillisiin tiloihin, mikäli päivystyksen yhteydestä ei löydy sopivia tiloja, selviämishoitoa ei haluta sinne järjestää tai palvelua ei osteta ulkopuoliselta palveluntuottajalta. Vaihtoehto on kallein muun muassa mahdollisen kiinteistön kulujen, remontoimiskulujen ja henkilöstön osalta. Synergiaetua ei ole toisten toimintojen tai palveluiden työntekijöiden osalta.

7. Suunnitelma tuleville vuosille

KYSin päivystyksen yhteyteen voisi perustaa vuoden 2023 aikana pienen selviämishoitoyksikön selviämishoidon tarpeeseen, mutta myös pilotti- ja kehittämisajatuksella. Paikkoja olisi hyvä olla 3–5 riippuen tilan tai potilashuoneen koosta. Yksikön työvoimaksi riittää yksi sairaanhoitaja tai lähihoitaja vuorossa, koska paikkoja on vähän ja päivystyksestä saa lisävoimia tarvittaessa. Yksikön toiminnasta saa arvokasta kokemusta varsinaisen selviämishoitoyksikön perustamiseen, esimerkiksi paikkamäärän ja henkilöstöresurssin tarpeen suhteen. Kokemus siitä, miten erillinen selviämishoito vaikuttaa yhteispäivystyksen toimintaan sen yhteydessä, vahvistaa tietoa siitä, onko sijoittelu päivystyksen yhteydessä Kuopiossa sopiva ja tarpeenmukainen. Mahdollisen selviämishoitoyksikön tilakysymys on vielä auki ja vaatii lisäselvitystä KYSiltä.

Vuoden 2026 alusta alkaen KYSin päivystyksen yhteydestä, päivystyksen yläpuolelta vapautuu tilat täysikokoisen selviämishoitoaseman perustamiselle. Näihin tiloihin mahtuu tarvittaessa 10 asiakaspaikkaa ja tilat ovat muokattavissa myös muihin selviämishoidon järjestämisen tarpeisiin. Perustamisessa on hyvä käyttää hyväksi 2023–2025 toteutetun selviämishoitoyksikön toiminnasta saatuja kokemuksia.

Toisena vaihtoehtona on ostaa selviämishoitopalvelu palveluntuottajalta. Päihdepalvelusäätiö on ilmaissut kiinnostuksensa perustaa Kuopioon selviämishoitoaseman, johon säätiöllä on täydet valmiudet. Ylempänä (6.4) esitetty lyhyesti tietoja.

8. Muut huomioitavat asiat

Selviämishoidon järjestämisessä on huomioitava tilojen sopivuus. Tiloihin on hyvä olla esteetön ja helppo kulku, koska selviämishoitoa tarvitsevat asiakkaat eivät useinkaan pysty itse kulkemaan. Työturvallisuuteen liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi kameravalvonta, henkilökunnan hälyttimet, panssarilasiovet, henkilökunnan tilojen ovien lukitus ja turvalliset poistumistiet. Tarvittaessa henkilökunnalla on mahdollisuus soittaa vartija tai poliisit paikalle. Tilojen pintamateriaalit on hyvä olla helposti puhdistettavia ja eritteitä kestäviä. WC- ja pesutilat on oltava esteettämiä ja lähellä asiakastilaa. Pyykinpesumahdollisuus on hyvä olla, koska joskus selviämishoitoon tulevilla asiakkailla on hygienia-asioissa haasteita, jolloin vaatteet on hyvä saada pestyksi. Tiloissa ei saa olla irtonaisia tavaroita ja potilaspaikkoina muovitetut patjat ovat usein riittävät.

Lähteet:

Muun muassa seuraavista raporteista ja opinnäytetöistä löytyvää tietoa on käytetty suunnitelman tekemiseen:

Tilastokeskus. Rikos ja pakkokeinotilastot. [Rikos- ja pakkokeinotilasto - Tilastokeskus \(stat.fi\)](#)

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2019. [51758de7-f75b-449c-8967-a5372e40df0b \(oikeusasiamies.fi\)](#)

Roope Keipilä. *Putkakuolemat Suomessa 2014-2018*. Opinnäytetyö, Poliisiammattikorkeakoulu. 2019. [MergedFile \(theseus.fi\)](#)

lisakka Mirva ja Kokko Virpi. *Selviämisasema osana päihdepalvelujärjestelmää*. Opinnäytetyö, OAMK. 2021. [lisakka Mirva ja Kokko Virpi.pdf \(theseus.fi\)](#)

Paula Jormanainen. *"En oo aatellu tarvitsevan apua." Selviämisaseman tuki asiakasnäkökulmasta*. Opinnäytetyö, Savonia YAMK. 2022. ["EN OO AATELLU TARVITSEVAN APUA" : Selviämisaseman tuki asiakasnäkökulmasta - Theseus](#)

Sisäasiainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteinen työryhmä. *Päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittäneen työryhmän loppuraportti*. 2011. [Päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittäneen työryhmän loppuraportti \(valtioneuvosto.fi\)](#)